СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 158. Джерзи Сіті, Н. Дж., субота, 10. липня, 1926. VOL. XXXIV. No. 158. Jersey City, N. J., Saturday, July 10, 1926. THREE CENTS

ПІДЗЕМНА ЗЕЛІЗНИЦЯ ВИДАЄ СТРАЙКАРЯМ УЛЬТИМАТ

НЮ ЙОРК, 8. липня. — Заряд підземної зелізниці Інтерборо видав своїм страйкуючим робітникам ультимат, в якім грозить викиненням з праці всіх робітників, які не вернуть до роботи перед понеділком в полудне.

Юнії страйкуючих робітників заявляють, що загроза заряду не буде мати ніякого впливу на постанову страйкарів. З огляду на те, що приприємство набрало богато страйколомів, якими удержує майже нормальний рух на підземних зелізницях, юнія постановила намовити до страйку робітників з великих електричних фабрик. Юнії сих робітників вирішать своє становище до страйку на зборах, які визначено на завтра.

КОРАБЕЛЬ ЗАВЕРНУВСЯ З МОРЯ.

НЮ ЙОРК, 8. липня. — Пасажирський корабель Де Ґрас, що виплив нині рано зі сього порту в дорогу до Франції, мусів завертати до порту, бо яких 200 миль від берега йому зломилася морська шруба.

УРЯД НЕ МАЄ ПРАВА ДО РАДІЯ.

ВАШИНҐТОН, 8. липня. — Департамент судівництва видав нині оречення, що департамент торговлі не має ще ніякої правної основи реґулювати радієві висилки, як він се робив від довшого вже часу. Оречення видано на домагання самого департаменту торговлі.

ВИГРАЛИ СТРАЙК.

НЮ ЙОРК, 8. липня. — Робітники місцевих фабрик шапок, які від якогось часу страйкували, щоби добитися підвишки заплати й зменшення годин праці, примусили вже всіх независимих фабрикантів погодитися з ними. Угоду заключено на тій умові, що робітники будуть працювати лишень 40 годин у тиждень та дістануть 4 доляри підвишки. Умова обовязує на рік.

КРАВЕЦЬКІ ПІДПРИЄМЦІ ГОРЯЧКУЮТЬСЯ.

НЮ ЙОРК, 8. липня. — Підприємці кравецьких жіночих фабрик, проти котрих недавно почався страйк яких 40,000 робітників, на своїх зборах заявили, що хочби вони мали потерпіти незнати які втрати, [illegible] все таки не попустять ні одного домагання страйкуючих робітників.

ТКАЛЬНЯНІ СТРАЙКАРІ ПРОТИ „ГОРОЖАНСЬКОГО КОМІТЕТУ".

ПАСЕЙК, Ню Джерзі, 8. липня. — В Белмонт Парку відбулося нині величезне масове віче страйкуючих ткальняних робітників з Пасейку й околиці. На віче зявилося коло 10,000 страйкарів.

Віче ухвалило протест проти заходів так званого „горожанського комітету", що взявся недавно вести горячкову аґітацію проти страйку. Віче напятнувало сей комітет як членів Клена. Віче протестувало теж проти недавної заяви Американської Федерації Праці, в якій ся виступала проти провідників страйку яко комунистів; віче говорить, що страйк не має нічого спільного з комунизмом та що се лишень проста боротьба за поправу долі робітників.

ТРУПИ ВПАЛИ В МЕКСИКАНСЬКИХ ВИБОРАХ.

МЕКСИКО, 8. липня. — В передвиборчих бійках в місцевости Дольорес Ідальго згинув соціялістичний кандидат на конґресмена Мануель Еспіно та 8 других осіб.

Звіти з висліду сих виборів ще не повні, але догадуються, що перевагу в новім мексиканськім конґресі будуть мати радикали й соціялісти.

УРЯД ЗБИРАЄТЬСЯ ВИКОРИСТОВУВАТИ ПОКЛАДИ ПОТАШУ.

ВАШИНҐТОН, 8. липня. — Департамент торговлі вже порозумівся зі стейтовим урядом Тексасу щодо визискування недавно відкритих покладів поташу. Департамент ужие до сього суму 100,000 долярів, визначену конґресом.

ПРИВЕРНЕННЄ ДИКОЇ КАРИ СМЕРТИ НА КУБІ.

САНТІЯҐО, Куба, 8. липня. — По 20 роках закинення привернено нині в місцевій тюрмі страшну кару смерти через так звану „ґароту", яка полягає на повільнім душенню засудженця при помочи спеціяльно на се придуманого приладу. Того рода кару смерти виконано нині на Сальвадорі Аґілері, засудженім на смерть за вбивство своєї тітки.

ЗНОСИТЬ 12-МИЛЕВЕ ОБМЕЖЕННЄ ДЛЯ АМЕРИКАНСЬКИХ КОРАБЛІВ.

ВАШИНҐТОН, 8. липня. — Федеральний апеляційний суд в Конетикаті видав важне рішенне про виконуванне прогибіції на морю, після котрого прогибіційні урядники мають право арештувати кораблі за пачкованне алькоголю не лишень в обрубі 12-милевого прибережного пояса, але денебудь на океані, без огляду на те, як далеко від берега находиться корабель.

НЕЩАСНИЙ ВИПАДОК ПРИ КУПАННЮ.

АТЛЕНТИК СИТІ, Ню Джерзі, 8. липня. — Алберт Джейкис, 19-літний молодець, дав тут нурка в море при самому березі, де вода ще не глибока. Він ударився головою об дно й зломив собі карк. Його витягнули з води, але він зараз помер.

ДЕСЯТЬЛІТНІ РОКОВИНИ СМЕРТИ ІВАНА ФРАНКА ПРИЗНАЧЕНІ НА ПОШИРЕННЯ КУЛЬТУ ФРАНКА СЕРЕД АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ.

Тому в часі від 28. мая до кінця вересня повинні відбутися в кождій українській місцевости виклади, збори, концерти чи вистави, присвячені памяти Франка.

В кождій місцевости повинна бути переведена рівнож збірка на памятник Франка.

Хай не бракне між нами нікого, хто не зложив би жертви на памятник для Того, що нам а не собі добував кращу долю, що бажав для скованих волі, для нещасних долі і рівної правди для всіх.

Всі жертви на памятник Франка належить слати до:

OBYEDNANYE, P. O. Box 411, Philadelphia, Pa.

ЦІКОВИЙ ВИНАХІД.

ОЛБАНІ, Ню Йорк, 8. липня. — В стейтовім уряді заінкорпоровано нині підприємство, як використовувати винахід одного німецького інжинера, який дозволяє фарбувати живе дерево на всякий колір, який хочеться. Сю фарбу наливається в живе дерево через діри, виверчені в його пни. Фарба спрепарована так, що вона розпливається рівномірно по всьому пни й всіх галузях.

ОБСУНЕННЄ ГОРИ.

САНДІЯҐО, Чіле, 8. липня. — У Вальпараїсо обсунулася гора Арайан. Гора привалила каміням і глиною дім Педра Альвареса та вбила його, його жінку, тещу й 5 дітий.

ДВА РОКИ ЗА ПОБИТТЯ ЖІНКИ.

Салт сте Мері, Онт. — Тутешній суддя А. Елліот засудив Анґуса Камерона, 35-літного фармера на два роки вязниці і 30 нагайок на голе тіло за те, що брутально побив свою жінку. Побита зізнала в суді під присягою, що її чоловік напав на неї у вівторок, і немилосердно побив її, що було видно по знаках на її тілі. Її очі були попідбивані, лице розтяте і запухле, ціле тіло вкрите синяками. Озвірілий чоловік бив свою жінку з початку кулаками, а коли змучився, то бив її патиком, а вкінци копав її та скакав на неї в підбитих цвяхами чоботах. Вона тепер находиться під опікою лікаря.

Камерони жили зі собою лише шість літ, і мають трое дітей, усі дівчатка.

ГРАД ВИБИВ 5,000 АКРІВ ЗБІЖЖА.

Ґейсборо, Саск. — В середу, 23. червня, навістив цю околицю великий град, який знищив цілковито пять тисяч акрів збіжжа. Град падав величини курячих яєць.

POLAND FIGHTS TO KEEP ITS HOLD ON EASTERN GALICIA

Washington, July 2.—Poland has declared a state of siege in Eastern Galicia as a result of disturbances in Lwow (Lemberg), and other cities of the region. Taking advantage of the Polish upheaval centering in Warsaw, Ukrainians in Galicia called mass meetings to demand the convocation of a National Assembly.

"Galicia is Poland's easternmost ache," says a bulletin of the National Geographic Society. "But a twinge in Galicia is more serious than the growing pains that the newly recreated Republic experiences on other borders, Silesia, the Danzing corridor, Russia, Lithuania and at Teschen, Czechoslovakia.

"Where and what is Eastern Galicia? First of all it was the biggest bite in Austria's 500 miles on the rim of the Poland pie neatly divided and entirely consumed by Russia, Germany and Austria in 1795. Today Eastern Galicia is a rough rectangle of approximately 20,000 square miles. It it were desirable and possible to incorporate Eastern Galicia in the United States we could insert it in place of Vermont and New Hempshire. A better fit could be made, area of area, landscape for landscape, by planting it in the western half of Ohio.

"Lwow is the capitol of Galicia. It lies 200 miles southeast of Warsaw and like Warsaw it is strongly Polish in its population. What of Lwow is not Polish is mostly Jewish. The Ukrainians comprise a majority of Galicia's population but do not control the cities. They are farmers.

"Most newspaper accounts and many books by travelers into Galicia use the names Ukrainian and Ruthenian interchangeably. This is correct and yet incorrect. A Ruthenian is a Ukrainian. Ukraine is that vast steppe of southern Russia stretching in endless rolling and treeless prairie from the Caspian and the Black Sea west to Poland. On these grasslands live the Ukrainians, quite different from the melancholy and more stolid north or White Russians. They number about 40,000,000. Galicia is the western outpost of the Ukraine.

"Nothing is more eloquent of the history of Galicia than the fact that its oldest shrines and buildings are underground. Everything above ground is relatively new because invader has stepped on the heels of invador. What they did not burn they shattered with cannon. Some say that Nature set aside Galicia for crops but history shows that its chief utility has been as a battlefield.

"Possession of Galicia is complicated by the rise of a new resource in the world. The curious black substance which the Ukrainian peasants used for years to lubricate the groaning axles of their farm carts, the world has now raised to high estate. Oil seepage pointed the way to petroleum discoveries in Galicia. Although the field has not produced any remarkable gushers, many companies now employ experienced Polish workmen to produce the five million barrels plus per year. They place Poland eighth among the petroleum producing countries of the world."

"Passaic Daily Herald", Friday, July 2, 1926.

КАЙЯ ЗДОРОВО КРИТИКУЮТЬ.

ПАРИЖ, 7. липня. — Сильний апляз товаришив бесідам Френкліна Буйона і Леона Блюма, які в французькім парляменті критикували фінансову програму Кайя.

Френклін Буйон атакував головно готовність Франції сплачувати довги Америці, які на його думку не були дані Франції в формі позички, але тільки як допомога на успішне ведення спільної війни. Він домагався сперкнення довгів щонайменше на половину та заявив, що парлямент має право заявити, що того рода особа як Беренже, яка могла згодитися і підписати французько-американський договір що до сплати довгів, не повинна ніколи мати вже щонебудь спільного з того рода акцією. Він назвав Беренже прямо зрадником.

Лео Блюм говорив про фінансові справи чотири години. Йому ніхто не перервав ні одним словом, а всі слухали його.

Сам Бріянд ґратулював йому за його бесіду, хоч Блюм не лишив на його програмі навіть сухої нитки.

Обох бесідників, які говорили проти уряду, так оплескували, що уряд не має ні одного прихильника в парляменті.

АМЕРИКАНСЬКІ ВЕТЕРАНИ НЕ ВОЗЬМУТЬ УЧАСТИ В ПАРАДІ.

ПАРИЖ, 8. липня. — Американські добровольці, які вступили були до французької армії и бились по стороні Франції хотіли взяти участь в параді ветеранів, що має відбутися 14. липня. Колиж побачили, що з тою парадою получений сильний протест проти Америки, відказались від участи, бо уважають, що така парада є обидою для цілого американського народа.

До паради зголосилося 80,000 французьких жовнірів.

ПІЛСУДСКІ БЕРЕТЬСЯ ДО РОБОТИ

ВАРШАВА, 8. липня. — Пілсудскі вертає до своєї праці. Виконувати буде обовязки міністра війни і генерального інспектора армії, а мешкати буде в Бельведерській палаті.

Його приятелі відраджують йому Бельведер, бо та палата нещаслива. Там убили першого президента, а другий мусів звідтам втікати. З тою палатою звязані инші криваві події. Та Пілсудскі заявив, що він не є забобонний і таки осяде в Бельведері.

Президіяльну ґвардію, яка боронила бувшого президента Войцеховского, розпущено, а офіцирів попридiлювано до ріжних полків, розкинених по цілій Польщі.

Пороблено богато змін в армії. Многих командантів усунено або перенесено.

Кабінет міністрів доповнено проф. Антоном Суйковским, який став міністром освіти.

КЛЄМАНСО ВИДАЄ НОВУ КНИЖКУ.

ПАРИЖ, 8. липня. — На днях вийде з друку книжка під титулом „Цивілізація", яку написав Джордж Клемансо, відомий державний муж, що був премієром Франції підчас світової війни.

В тій книжці обговорює він принціп свободи і авторитету. Його песимістичний погляд на парляменти опертий на сумній тепеішности, бо він свідком того, як французький парлямент не годен від літ договоритися до чогось путнього в справі санації державних фінансів. Клємансо подає, що теперішний парлямент буде переходовою дошкою до чогось кращого. Такого він надіється, але чи воно в дійсности прийде до того, годі з певністю твердити.

Що до фашизму і большевизму Клемансо твердить таке, що одно добре можна сказати про ті дві течії, що вони позбавлені всякої теорії.

Маса народня є після него дуже часто в блуді, а блудить таксамо як і одиниця.

Наша надія лежить в толеранції. Коли одиниця як така і як частина в масі буде свідома своїх власних хиб і буде толерантна зглядом таких самих хиб других людей, тоді за кілька століть світ стане кращим і буде мати кращу форму і систему правління.

Книжка викликує велике заінтересованне. Появиться вона рівночасно в англійській мові і буде видана в Лондоні і в Ню Йорку.

БУДУЮТЬ ВІЛСОНОВИ ПАМЯТНИК В ПРАЗІ.

ПРАГА, 8. липня. — Американці чехословацького походження рішили збудувати своїм коштом Вілсонови памятник, який буде стояти в Празі в городі напроти Вілсонівського двірця. Буде се виявом симпатії Чехів до бувшого американського президента за те, що він допоміг Чехам побудувати незалежну державу.

ГОВОРЯТЬ ПРО ПАРЛЯМЕНТАРНУ СИСТЕМУ В ЕСПАНІЇ.

МАДРИД, 8. липня. — Підчас національної конвенції „Патріотичної Юнії" заявили представники уряду, що уряд має замір покликати до життя національний парлямент, який був би одначе тільки дорадчим тілом правительства, яке мало би право принимати або відкидати повзяті парляментом ухвали.

ФРАНЦУЗИ ПЮТЬ РАДШЕ НІМЕЦЬКЕ ПИВО, ЯК СВОЄ.

ДЕЗЗІН, Великий Ливан, 8. липня. — Американські прогульковці були дуже здивовані, коли їм подали в французькій кофейні німецьке монахійське пиво. На запит, чому не дають їм французького пива, відповів властитель Француз, що Французи волять німецьке пиво, як своє власне.

ДЕМОНСТРУЮТЬ ПРОТИ ОСЬМИГОДИННОГО ДНЯ ПРАЦІ.

ЛОНДОН, 8. липня. — В анґлійськім парляменті прийшло знова до бурливих сцен, коли прийшло на порядок нарад третє читанне законного проекту про осьмигодинний день праці в майнах. Джек Джонс назвав лейді Естор брехуном і не хотів того відкликати. На домаганне президента зазначив, що він заміняє слово „брехун" „термінологічною неточністю".

Депутат Ленсбурі підніс, що така лейді Естор не має найменшого поняття про життєві квестії бідного народу і на тих справах не розуміється.

Мимо криків і протестів проти „убийчого закона", закон перейшов через третє читанне і став правосильним.

ФРАНК ПАДАЄ ДАЛІ.

ПАРИЖ, 8. липня. — Франк впав знов і французький міністер фінансів Кайо візвав парлямент, щоби дав йому негайно повновласть приступити до переведення тих реформ, які звязані з ратунком франка. Це була заразом його відповідь на критику Блюма і Френкліна Буйона. Парлямент має тепер вибирати: або його реформи, або віддачу майна, яку пропоує Блюм.

Кайо є противником віддачі майна, бо це відобється найгірше на бідним народі, а богаті будуть задоволені, коли позбудуться клопоту за одним махом. Понесеву втрату вони собі скоро надолужать.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодинокс число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

РОСІЙСЬКІ СОЦІЯЛІСТИ ПРО ВБИВСТВО ПЕТЛЮРИ

„Соціялистическій Вѣстник", орган російської протибольшевицької соціял-демократичної партії, присвячує в своїм числі з 26. червня статтю вбийству Петлюри.

Стаття звертається вперед проти Петлюри: „Вожди українського народно-революційного руху не показалися на висоті положення. Мимо всяких етичних зглядів, які обовязують їх, як соціялістів, вони, з рідкими виїмками, або зовсім не зрозуміли, або зовсім пізно зрозуміли велику небезпеку, яка грозить сій українській демократії від підносячоїся филі погромів. На всякий случай вони не вели достаточно енергічної боротьби проти погромів, бо вони боялися ввійти в розріз з настроями селянських банд, на котрі вони опиралися."

Кинувши в сей спосіб одною каменюкою на Петлюру й на всіх, проти яких Петлюра боровся власне за жидівські погроми, „Соціялистическій Вѣстник" далі звертається до оцінки самого атентату Шварцбарта:

„Шварцбарт — без сумніву ідеаліст: він поставив на карту своє життя, він виступив местником за опльовану честь свого народа. Психольогічних основ для виступу Шварцбарта богато: вистарчить прочитати жахливі документи того часу, щоби перенестися в обставини темного середньовічча, коли людське життя взагалі, а жидівське спеціяльно, не варта було й одного цента."

„Однак нам не вільно обмежатися одною моральною оцінкою акту Шварцбарта. Жидівський народ, котрого найелементарнійші людські права зачепили кровожадні розбишацькі банди, має право на співчуття і поміч зі сторони соціялістичного пролетаріяту, бо соціялізм бореться проти всякого гнету, який характер він не носивби. Але звідси ще зовсім не виходить, що соціялісти можуть і повинні одобрювати всякі способи боротьби, при помочи котрих угнетена жидівська меншість бореться за своє існуванне. Є способи й способи, а наша оцінка тих способів зависить від того, в якій мірі сей або другий спосіб боротьби веде до нашої основної цїли, а в данім случаю до встановлення мирних відносин межи національностями на Україні, до заведення межинародної згоди, серед якої одиноко може свобідно розвиватися клясова боротьба пролетаріяту.

„Зі сеї точки погляду ми не можемо не осудити національного терору, як найнебезпечнійшої форми терору в загалі. Вистріл Шварцбарта уже став товчком для нового вибуху ворожнечі межи народами України, а завтра він може стати новим претекстом для нових жидівських погромів. Давно забутий невдачний політик Семен Петлюра підноситься завдяки актови Шварцбарта на становище національного героя. Ся страшна, переповнена жидівськими трупами, пропасть, яка розділює обі національности від себе, ще більше поширюється.

„Через те можна виправдати психольогічно Шварцбарта, можна й треба зажадати від його суддів повного вникнення в його мотиви, зрозуміння сеї страшної атмосфери вікового національного безправства, в якій виріс Шварцбарт, але рівночасно муситься осудити його поступок з точки погляду соціялізму й демократії, і треба протестувати найрішучійше проти щораз частійших случаїв револьверової росправи з політичними противниками".

До сього замітного голосу російських соціял-демократів треба додати, що так пишуть партійні товариші покійного Симона Петлюри. Се справді важна поява, що партійні товариші не здобулися на запереченне вини людини, яка будь-щобудь була для них партійним товаришом. Поясненне на се можна найти лишень в одному: сі російські соціялісти, не дивлячися на свої соціялістичні заяви, в глибині душі своеі таки й являються російськими шовіністами, і ніяк не можуть дарувати Симонови Петлюрі того, що він мимо своїх соціялістичних поглядів остав таки українським націоналістом. Для них видно, хто відпекався московського нахабного націоналізму, імперіялізму й шовінізму, тим самим порвав зі соціялізмом та демократичними ідеями.

ЦАР, ЧИ ФРАНЦУЗЬКА МИТКА?

З Парижа розіслано сими днями довжезні телеграми про наближаючийся приїзд до Парижа мароканського султана. Пишуть французькі телеграфи, що султан має показати Французам таку параду, богацтва, перепих, блеск, якого навіть вони, навиклі бачити се все, ще ніколи не бачили. Ґазети вже заздалегідь росписуються про дорогі строї, расові коні, красні гуриси, невидані перли, „славну прибічну сторожу", і так далі і так далі.

Величають необмеженого монарха Марока французькі ґазети й телеграми, та не підносять, чому вони все те пишуть, за що вони так величають необмеженого пана Марока. Колиб вони сказали цілу правду, то показалобися, що вони величають неподільного пана Марока за те, що сей цар за ціну своеї власти, за ціну наживи й влади над рідним народом продав свій народ французьким банкирам, фабрикантам і ґенералам. Французькі банкирі й фабриканти обдирають національні богацтва Марока, обрабовують мароканський народ з плодів його тяжкої праці, а з охлапів сих рабунків дають дещо „необмеженому султанови" на удержанне давного блеску свого роду, а ґенерали силою оружа Франції держуть царя на плечах Мароканців. Французи держать його тому, бо вони знають, що нема лекшого способу держати народ у неволї, як власне признати нібито їх монархови необмежену владу, а відтак повертаючи сим „єдиноправним" монархом як своєю миткою.

Роман Іщук.

В ЧІМ НАШ РАТУНОК?

(Голос з рідного краю).

(Докінчення).

Тереном отже для збирання ощадностей для сотворення с. г. кредиту мусить бути село. І для сільських економічних обставин найвідповіднішою формою є ощадно-кредитна Спілка Райфайзена, з можливими деякими змінами, яких можуть вимагати деякі типічні окремішности нашого села.

Такою типічною потребою нашого села є потреба не тільки кредиту грошем але й зерном. Такий кредит майже необхідний в час передновку. Без нього тут обійтися ніяк не можна. Приміром: Товариство скредитувало в передновок свому членови відповідну кводу для купна одного сотнара зерна на хліб чи для весняної сійби. По жнивах член для вирівнання свого довгу мусить далеко більше продати ніж 1 сотнар, бо ціни на збіже в порівнанні з переднівком далеко нищі, нераз і в двоє. Звідси то походить лихва на 60, 100 і більше процентів. Цьому зарадити може тільки кредит зерном. Тому при ощадно-кредитових Спілках в селі мусять бути організовані й солідно ведені **членські збіжеві комори.**

Якіж вільні капітали може знайти така Спілка на селі?

Передовсім Спілка урухомить богацько мертвого капіталу.

Приміром: Скільки то видно по наших селах приготованого будівельного матеріялу, що під соломяним піддашем, таким нераз характерним для нашого села, терпеливо літами чекає свого назначення. Скільки то його в ще гіршому разі — гние попід плотами та попід будинками! Або літами зготовляють цеглу, що тепер по селах увійшло навіть в моду і то більшими то меньшими партіями, бо відразу це зробити немає сил. Ось образ **мертвого капіталу,** що літами увязнений не приносить в господарстві ні власникові ні кому другому найменшого хісна! І робиться це не тільки силою витвореної поколіннями привички ще з часів природнього господарства, але в більшій мірі задля браку безпечного місця, де можна було би відкладати малі суми для витворення великих, щоби тимсамим і дешевше і соліднійше виконати свої невідложні пляни. Подібних нераціональних явищ в нашому сільському господарстві дуже богацько і всі вони зникають з появою Спілок ощадностей і с. г. кредиту на селі. Молодь, і то не тільки доросла, але й підростаюча, доходячи до свого „власного" гроша, звичайно в маленьких квотах і не маючи його до чого причіпити, витрачає його на тютюн; музику та инші дурниці. Таким чином витворюються нові, дуже нераз погані привички, що в будучині коштуватимуть богацько здоровля, а ще більше гроша. Це не матиме місця, коли буде де відложити оцю маленьку суму, що все одно в кишені довго не втримається, через що і ваги їй не придається.

Легковажити малі суми, це тесаме, що не уміти творити великих! Навчити-ж **творити великі суми** з малих це одно з перших завдань Спілок ощадности на селі.

Тесаме, що про молодь, можна сказати і про господині, що легковажать дрібними прибутками свого домашнього господарства.

Дуже часто господарі збувають свій господарський приховок перед часом, приневолені до цього несподіваними видатками, розуміється зі шкодою для себе, але не рідко збувають його і в нормальний час. Вторговані гроші переховують по скринях і чекають потреби. В час-ж девалюації переміняють гроші у все инше, що має яку таку вартість. Коли-ж до виконання заміреного пляну через якусь там причину не приходить, то приховок на цю ціль приготований передержують і то нераз більше ніж по рокови. Можна знайти ще богацько подібних примірів із селянського життя, але думаю вистарчить і наведених.

При організації власних вільних капіталів треба мати ще на увазі і це, що через їхню орґанізацію притягнуться і чужі вільні капітали, які в противнім разі для нас пропащі.

Одним із головних обовязків Спілок по селах буде притягнути до рідного краю хоч якусь частину **вільних капіталів нашої американської еміґрації.** Нема у нас села, що не мало би своеї еміґрації в Америці. Їхні ощадности лежать по американських банках, на низькому проценті. Дотепер ці ощадности лежать осторонь нашої економічної роботи. Спілки по селах постараються зближитися зі своїми односельчанами в Америці, зацікавити їх своєю роботою, і даючи цілковиту забезпеку вложеним ощадностям, заохотити своїх односельчан до зложення хочби й найменьшої частини їхніх ощадностей. Що еміґрація відкликнеться щиро на такі запросини зі „Старого Краю" і не відмовиться від складання своїх щадничих вкладок в Спілці рідного села, говорять многі факти, що свідчать про її любов до свого рідного краю. Коли приміром односельчани будують у свому рідному селі читальню чи народній дім, видаючи на це тисячу, дві тисячі, а нераз і більше тисяч долярів, не маючи притенсій до їх повернення, то тим більше прийдуть в поміч своїм рідним і сусідам, коли будуть бачити, що село гуртується для народньої праці і цю працю веде на взаїмній допомозі та на необмеженій поруці, що хоронять своїх вкладчиків від всякої страти. Спілки по селах стануть таким способом тим певним мостом, по якому перейдуть хоч в частиці вільні капітали нашої американської еміґрації до „старого краю" і то вже не у виді датків, що пливуть з альтруїзму, а у виді здорових економічних взаємин, що спочивають на взаїмній вигоді та на рівних правах і обовязках.

Ось наші завдання теперішньої хвилі, що мусять стати на першу чергу! Трудноці у їх виконанні великі. Зразком, як з ними боротися, можуть нам послужити многі культурні народи як Чехи, Німці, Французи і другі. Яку вагу прикладають до збирання вільних капіталів в теперішню хвилю в Радянському Союзі, може бути приміром розпорядок радянської влади, на основі котрого кожна почтова установа є зобовязана приймати в кожній хвилі від вкладчика хочби наймельшу квоту на ощадність.

В Польщі розліплено великий, гарно надрукований плякат, яким оголошують, що Польська Каса Ощадности (Р. К. О.) виплатить одну тисячу злотих премії цьому, хто систематично що місяця заощаджуватиме 7 зл. і вкладатиме на щадничу книжочку в тій касі.

Богацько подібних примірів можна би навести з економічного життя майже у всіх народів Европи. Як в Німеччині розуміють вагу гуртування маленьких квот, розсіяних серед народніх мас, для творення великих сум, можемо побачити хочби з такого заклику, поміщеного в ґазеті: „Не сміє бути в нинішних тяжких часах ні одного Німця, котрий би в одному році не заощадив хочби одної марки і не зложив би її в одній із кас ощадности!"

Ось маємо образ розуміння закона масовости в творенні вільних капіталів. Як бачите, нарід такої могутньої господарської орґанізації, як німецька, не легковажить одної марки! а рівночасно ми, в порівнанні з ними діди, не добачуємо у себе пропадаючих соток! Вони з дрібних сум творять мілїони, а ми бідькаємось нашою убогістю!

Одним словом, берім приклад з народів, що зі всею силою, на яку їх тільки стати, творять своє народне господарство, проявляючи при цьому найвищу суму хисту, вміння і розуміння цеї справи.

Не сидім зі спущеним чолом і не ждім, аж другі народи зроблять роботу за себе і за нас!

В розумінні теперішньої хвилі ми не смієио бути нищі від всіх других народів, а що у нас є богацько запущеного, то обовязком нашим є подвоїти енергію, подвоїти наші змагання!

Не забуваймо, що наша будуччина у власних руках!

В ПАРИЖІ ПОВСТАВ КОМІТЕТ ДЛЯ ВШАНУВАННЯ ПАМЯТИ СИМОНА ПЕТЛЮРИ.

В Парижі оснувався Комітет для вшанування памяти Симона Петлюри, в якого склад входять: Ґенер. Хор. О. Удовиченко як голова, К. Токаржевський Карашевич як заст. голови, І. Базяк секретар, Е. Мешковська секретарка.

Адреса Комітету:

„Le Trident"

19, Rue des Gobelins, Paris, 13.

Комітет віднісся з відозвою до Українців в Америці і Канаді, в якій підносить слідуюче:

1. Покійний залишив дружину і малолітню доньку без ніяких засобів для життя. Відзначаючись надзвичайною безкористністю протягом усього свого життя, він ніколи не дбав про забезпечення своє та про забезпечення своєї родини. Тому Комітет першою своєю цїллю постановив зорґанізувати спеціяльний фонд для забезпечення родини Покійного.

2. Для достойного вшанування памяти Покійного Комітет постановив закласти музей і бібліотеку імени Симона Петлюри у Парижі. Музей і бібліотека служитимуть тим осередком, в якому скупчиться і буде провадитись культурно-національна праця на чужині, щирим і відданим прихильником якої був Покійний і яка так потрібна есть і буде нам завжди.

3. Вороги наші не задовольнились тим, що убили провідника нашої нації; вони намагаються, не відкидаючи найогидливіщих засобів і отвертої підлої брехні, осквернити і заплямувати чисте і святе його імя і разом з тим і імя цілого народу нашого та його визвольну боротьбу. Наші вороги збірають великі гроші на процес і для убивці. Комітет вважає своїм обовязком рішуче виступити проти наклепів і неправди та правдиво освітлювати і інформувати европейську опінію про справи українського визвольного руху та ролю в нім Симона Петлюри.

4. Комітет буде провадити свою роботу в повному порозумінню зо всіма аналоґічними Комітетами, що вже повстали майже у всіх державах, де перебуває хоч невелика кількість української еміґрації.

5. Комітет відкриває збірання жертв на спеціяльний фонд для забезпечення родини та на увіковічнення памяти Симона Петлюри.

Антін Крушельницький.

РОКИ 1883.—1886. В ЖИТТЮ ІВАНА ФРАНКА

Співробітництво Франка в „Ділі".

Зимою, з початком 1883. р. приїздить Франко до Львова, саме перед смертю Володимира Барвінського і після його смерти працює якийсь час при „Ділі". Але вже на весні (в квітні) тогож року їде до Вікна до Володислава Федоровича і збирає там матеріяли до біографії Федоровичевого батька, бувшого посла (в 1848. р.) до Відня і автора невиданого фільософічного твору. Там побув Франко кілька місяців, зібрав дещо матеріялів із архіва і їде опісля до Нагуєвич, та студіює праці до політичної економії історії Галичини в роках 1810—1848. Коли в осени вернув до Львова, його запросили до редакції „Діла" з платнею 45 злр. в місяць і до редакції „Зорі". Те приступлення Франка до редакції обох сих органів пояснюється, крім потреби працювати в часописях, ще й останнім настроєм Франка на селі.

Кінець 1883. р. замітний скріпленнєм переписки Франка з Драгомановом, якої осередком стає „Етноґрафічний кружок" і програма праць того кружка. В тім часі Франко редаґує збірне виданнє творів Вол. Навроцького, до якого за ініціятивою Франка пише передмову Остап Терлецький, передмову замітну тим, що вона стає основою дальшої творчости Терлецького.

При кінці 1884. р. Партицький обіцяв передати Франкові на власність „Зорю". Франко просить о співучасть в редаґованню „Зорі" Драгоманова й Терлецького, їде до Федоровича, щоби ще раз переглянути його збірники кореспонденцій з часу 1848—1870. р. і з великим матеріялом вертає до Львова, але тут застає несподівану й немилу зміну. Партицький за намовою Вахнянина передає „Зорю" товариству ім. Шевченка. Небаром після того Франко виступив з редакції „Діла".

Коли говорити про 1884. р. у житті Франка, треба зазначити ти великий вплив на нього Драгоманова. Із листів останнього, головно з листу датованого 26. вересня, 1884. ми бамо, скільки то праці й енергії вкладав Драгоманов, щоби саме з Франка викувати тверду, як криця, постать в нашому житті, відпорну на тодішню галицько-рутенську безхарактерність, головно в зносинах (грошевих) із російськими Українцями. В сім листі пише Драгоманов справдішне посланіє Франкови, коли він задумав видавати свій журнал (на місце „Світа"), при (грошевій) підмозі Киян. Для характеристики відносин Драгоманова до Франка я наведу кінець цитованого листа. „На сім кінчу. Простіть, коли чим небудь вразив Вас в цьому листу і повірте, що моїм пером водило не яке небудь особисте вражіння, а любов до справи та не менше й до Вашої особи. „Кому багато дано, з того й потребується багато". Жаль бувби несказаний, якби Ви зоставили себе в українофільському болоті, а не зробили з себе Европейця".

Колиж Драгоманов дізнався, що Франко має перейняти на власність „Зорю" — хоч як погано настроєний до „Зорі", обіцює Франкові своє співробітництво й вичисляє навіть праці, які мають друкуватися під спільною написю: „Порівняні досліди про українську народню словесність". Крім того бере на себе всю редакційну роботу по фольклъору, не менше обговорює всю програму видавництва. Але небаром, після невдачі з „Зорею", він пише Франкови цілком холодно-кровно: „Звістка Ваша про кґедз, котрий вкусив народовців і Партицького, мало мене здивувала, — далеко менше, ніж попереду звістка про те, що Вам „Зоря" вручається". А далі докоряє за сей поступок не так самих народовців, як, радше Франка, що сам себе не цінує, то й не диво, що люди його не цінують. Знають, що він в усякому разі до них прийде. „Тепер по моїй думці Вам й К-о, — пише Драгоманов — зостається: або піддатись народовцям і вкупі з ними випустити з рук новий рух в Галичині, або виступити хоч з маленьким ділом, (чи ґазетою, чи серією книг, чи відчитів) маленькою купкою, та твердо й солідарно".

Франко, як я сказав уже, виступив зараз після того інцідента з редакції „Діла" — і уриває на довший час своє співробітництво в „Зорі" (до 18 ч. з 1885. р.).

Заходи коло видавання „Поступу".

Не менше щиро бере він собі до серця другу раду Драгоманова: заложити свій орган. Він їде весною 1883. р. до Києва, стараючись склонити тамошніх людий, щоби помогли заснувати нову літературну часопись. Головна користь з тої подорожі була та, що Франко пізнав людий; що до часописі, то не богато вийшло добра; Кияни згодились дати ледви 500 руб. на перший рік, тай то по частим. І справді прислано було Франкови 300 рублів, але до видання часописі на разі не прийшло.

Сам плян видавання часописі Франком самостійно й незалежно від галицьких „народовців" з другого боку при співучасти (моральній) та матеріяльній піддержці Киян, врадував дуже Драгоманова. Він пише перед виїздом Франка до Києва лист, у якім дає йому ради, що розказати в Києві. Він радить перш усього „напирати на дві точки: 1) на те, що самі мужики (галицькі) бажають чогось живійшого й радикальнішого, ніж дають їм народовці, 2) що клерикально-уніятська політика народовців окрім того, що безплодна в Галичині, не східна з всеукраїнською ідеєю, бо окрім того, що віддаля Галичан не-уніятів, вже зовсім не інтересна й навіть антипатична Русинам православним в Буковині й Росії".

Як бачимо, у Драгоманова є широкий плян видавати українську поступову часопись із спеціяльним узглядненнем мужицтва. Ідея сеї часописі захоплює Драгоманова незвичайно щиро. Він переводить на тему програми, редакційного комітету, пляну праці — широкі дискусії із земляками в Женеві, а після того викладає цілий плян Франкови в листах. Задумана Франком часопись мала називатися „Братство", або „Поступ", або „Прапор".

Франко в редакції „Зорі".

Та Франко не був спосібний ще під ту пору увійти в круг думок Драгоманова. Він уриває на якийсь час переписку з Драгомановом, переводить пертрактації з „народовцями" в тім напрямі, щоби вступити до редакції „Зорі". Отся його нерішучість стрінулася із новими докорами Драгоманова, сильнійшими за всі дотеперішні. Драгоманов не богато робив собі надії на поліпшенне „Зорі" з хвилею вступлення в склад її редакції Франка, тому, що Франко мав піддатися цензурі народовців. Всеж таки з часом мириться із сим кроком Франка і обіцює навіть своє співробітництво в „Зорі" (під певними умовами морального характеру).

Про сі листи Драгоманова з того часу пише опісля в 1906. р. Франко в передмові до видання їх отсе: „Мені видається, що Драгоманов, певне сам того не знаючи і не відчуваючи, ро-

бив собі з мене жорстоку гру; мучив, відпихав і знов притягав [ніс]?, зовсім безцільно, бо, ані для загальної справи, ані для мене самого, се не принесло ніякої користи. Коли біограф Франка мусить дуже основно призадуматися, чи вірно означив Франко вагу впливу тих листів на себе й загальну справу (здається далеко не вірно! Франко на иншому місці і в иншому часі пише: Листи Драгоманова пекли й боліли, часто трафляли невинуватих, бували несправедливі, але завсігди змушували до думання, до входження в глуб справи, до обрахунку з власним сумлінням. А в другім томі Листів Драгоманова висказує Франко в передньому слові щирий жаль що до деяких уступів своєї передмови до І. тому листів Драгоманова), — то перша часть: справа тої жорстокої гри, того притягання й відпихання остає все таки очевидна!

Франко заангажувався видаванням власної часописи не тільки супроти Киян і Драгоманова, але й супроти Остапа Терлецького, який викінчував для сеї часописи свою, замовлену Франком, роботу. Невдачі із часописю відбилися погано на його настрою. Щоби краще зрозуміти тодішній настрій Франка, я наведу його ж власну характеристику тих хвиль його життя, написану далеко пізнійше в статті про Остапа Терлецького: "Тимчасом мій плян видання „Прапора" розбився. За намовою деяких з львівських товаришів, особливо В. Коцовського, я зважився зробити ще одну пробу з народовцями і вступив до редакції „Зорі" в осени 1885. р., не покидаючи зрештою думки розпочати й власне видавництво. В 1886. р. я навіть опублікував проєкт місячника „Поступ", до якого конче намовляв мене Драгоманов. Тай сим разом я не зважився розпочати видання. Я чув себе занадто одиноким, не мав надії хочби на одного співробітника, що готовби справді запрягтись до праці потрібної при видавництві, яке зрештою напевно мусілоб числити на грошевий дефіцит. При тім же й мої власні заробітки були мізерні; за редактуру „Зорі" мені плачено 25 гульд. місячно, тай то по одним році мене відправлено, навіть без виповідження".

Критика Драгоманова.

Співучасть Франка у редагованню „Зорі", спричинила йому чимало клопоту й душевного розстрою під впливом Драгоманова. Положення його було незавидне: з одної сторони „патріотична" цензура народовців, з другої докори Драгоманова за назадництво і сливе не повне зірвання зносин на якийсь час. Проти закидів Драгоманова Франко зразу оправдується в листах, а далі й собі починає ставити справу на вістрі меча, але з другого боку старається дати вираз своїм власним думкам і поглядам в кореспонденціях до „Kraj-у" (нецензурованих народовцями). Ті кореспонденції мали бути родом самооборони супроти знасилування Франка народовецькими менерами в його роботі в народовецьких органах. Та ті кореспонденції, замісь поправити справу, спричинили ще одну гірку годину Франкові. Вони, звісно, не могли подобатися Франковим шефам „Зорі", але й не вдоволили, що більше, навіть обурили Драгоманова. Як дивилися на роботу Франка народовці, можна по части зміркувати із висказу проф. Омеляна Огоновського, який, що правда, дуже обережно, осуджує роботу Франка словами: „значить, Франко був головним робітником в редакції „Зорі" і між тим виступав проти народовців в польських часописах (Prawda і Kraj), друкованих у Варшаві і Петербурзі.

Гірше осудив Франка Драгоманов. Він оголосив у „Kurjer-i Lwowsk-im" з нагоди 25 роковин смерти Шевченка протест проти тодішньої реакційної політики народовців, прихильників Шевченка на словах, а противників його ідей на ділі. Франко полемізує із Драгомановом так що до форми як і що до наслідків протесту, але небавом сам пише в духові сього протесту кореспонденцію до „Kraj-у". Листова полеміка з Драгомановом і кореспонденція в „Kraj-у" — се вислід роздору в душі Франка. Як жеж оцінив сей його крок Драгоманов? — „Прочитав отсе Ваш лист в 5 Nr. „Kraju". Господь з Вами, гнівайтесь, а я скажу свою думку в останній раз. В „Kraju" Ви кажете власне теж саме, що й я в своєму листу, за котрий Ви мені докоряли; тільки я вказую й вихід*), а Ви зостаєтесь при демонстрації цілком негативній. Не розумію я Вас. Колиб Ви, після всього прошлого, просто пристали до песиголовців (так називає Драгоманов народовців А. К.), то се-б був тільки звичайний в Галичині (хоч і дуже вже гіркий на Вас) примір ренегатства (див. Головацький, Климкович. Стебельський і т. д. і т. д.) А тепер виходить щось вже зовсім дивне: сидить чоловік в песиголовськім болоті, гавкає з тубольцями, сердиться на колишнього союзника, йому він протестує, а тут же рядом з Петербурга язик показує песиголовцям. І Ви думаєте, що навіть самі песиголовці Вас на шеляг поважати будуть?... Це гірше, ніж ренегатство... це якийсь моральний маразм, дикий в таких молодій літа. Я такого навіть у Русинів ще не бачив... Знаєте, коли вже в Вас нема зовсім нюху на політичноморальну практику, то киньте її зовсім, пишіть собі повісти (Драгоманов дуже високо цінив Франка, як белетриста — А. К.), печатайте їх де вгодно, — тай годі. По крайній мірі ні себе внижати, ні других деморалізувати тим не будете".

Після сього листу висіло в воздусі зірвання зносин між Франком і Драгомановом. Коли до сього не прийшло, то, здається, більше треба завдячити рівновазі духа Драгоманова, який просто на силу піддержував дальші взаємини. Вони поправляються троха після другої подорожі Франка до Києва (в маю 1886. р. їде Франко вдруге до Києва і там жениться). Але відносини між Франком і провідниками народовців погіршуються і доходять в осени 1886. р. до повного розриву. За поміщення в „Зорі" деяких річий (вірша Руданського і рецензії Вільховського), котрі цензорам „Зорі" видалися неморальні, хоч річи ті повинні були перейти цензуру редактора Борковського, і хоч Франко редакторув передав був рукописи перед друком, Франка відставили від „Зорі", навіть без виповідження.

Він, що правда, хотів тепер ще раз пробувати видавати свій власний орган, надрукував навіть, як сказано, програму, але після конфіскати програми залишив уже дальшу думку про „Поступ", а близші мотиви сього кроку виясню в цитованім уривку із статті про Остапа Терлецького.

*) При нагоді 25-ліття смерти Шевченка устроїти манифестацію, що далаб почин до заложення всеукраїнської поступової партії на основах науково випробованих ідей сучасної европейської цивілізації.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Тов. Зап. Січ, від. 367, повідомляє своїх членів, що місячний мітинг відбудеться в вівторок, дня 13. липня, о год. 7.30 вечером. Кождий член обовязаний явитися на той мітинг, бо є дуже важні справи до полагодження, а то: справ Сиротинця, котру уже час обговорити; справа пікніку, котрий відбудеся дня 18. липня. Проситься членів прибути на час, а не о годину-дві пізнійше. — А. Бабій, предс.; М. Антонів, секр.

ПОМИНАЛЬНЕ БОГОСЛУЖЕННЯ.

В суботу, дня 10-го липня (July) 1926 р. о год. 9-ій рано в річницю смерти покійних Миколи Угорчака і Михайла Бугайчука, любого мужа і батька, в Українській Католицькій церкви св. Юрія при 26-28 E. 7th St., New York City, відправиться поминальні Богослуження, на які запрошаємо всіх одномішан з Тисьменищ, знакомих і приятелів покійних. 157-58

Йосифа Угорчак.
Павлина Бугайчук і діти.

ЯК БУДУЄМО СИРОТИНЕЦЬ У. Н. СОЮЗА.

53.

Братство св. Михаїла в Алентавні, Па., відділ 147. Українського Народного Союза.

Коли прочитано відозву в справі „Сиротинця Українського Народного Союза на місячнім мітингу нашого відділу дня 23. мая, то члени з вдоволенням відкликнулися на сю відозву й постановили просто одноголосно виасигнувати на сю ціль з каси відділу суму 50 долярів та припоручили свому урядови занятися кромі сього збіркою добровільних жертв серед членів. Сей комітет за короткий час і зібрав серед членів суму 33 долярів.

Збірку продовжується і буде відсилатися до уряду в міру того, як жертви будуть наплавати. Всі члени розуміють, що Сиротинця Українського Народного Союза потреба, притуловища для старих членів і притуловища для сиріт. — Іван Заяць, секретар.

54.

Тов. Богдана Хмельницького в Бруклині, Ню Йорк, відділ 22 У. Н. Союза.

Наше Товариство, розібравши докладно справу Сиротинця на піврічнім мітингу дня 19. червня, ухвалило виасигнувати з товариської каси 25 долярів.

ЗА УРЯД:
М. Заверуха, предсідатель
М. Баглай, секретар

55.

Братство св. Івана Хрестителя в Лорейн, Огайо, відділ 34 У. Н. Союза.

По одержанню листів від комітету Сиротинця У. Н. Союза, предсідатель відділу гр. Т. Тузінський перечитав листи членам і віддав під дискусію, що маємо з тим робити. Іван Чмир, забираючи голос, каже: „Поважані браття відділу 34 в Лорейн, Огайо. Ви чули добре перечитані тут листи. Щож на то можемо сказати? На таку ціль, як Сиротинець, то ми не можемо нічого відповідати, тільки братися до роботи і складати на будову Сиротинця, котрого нам конечно потреба так для сиріт, як і для членів У. Н. Союза, котрі колись не будуть здатні до праці або тяжкої недуги, а не мають тут родини. Такі члени У. Н. Союза найдуть собі там притуловище на старість до послідної хвилі свого життя. Я кличу: Най живе український Сиротинець на землі Вашингтона!"

Тоді наші члени більшостю голосів згодились за Сиротинцем. Проти було мало. Ми зібрали $39.00 долярів. З місцевої каси ми не могли нич жертвувати через неприсутних членів. Справу ще поруишиться на другий місяць, і ми певні, що відділ ухвалить жертву з місцевої каси.

Уряд.

56.

Сестрицтво Любов в Елизабет, Ню Джерзі; відділ 37 У. Н. Союза.

Ми, урядники відділу 37. У. Н. Союза, предложили справу будови Сиротинця на піврічнім мітингу, котрий відбувся 20-го червня. Ми прочитали відозву й вияснили справу будови Сиротинця. Наші сестри зрозуміли добре ціль і потребу такого Сиротинця при У. Н. Союзі, про що свідчить те, що за першим разом зложили 19 долярів і 40 центів. Справу жертви з каси відложили на пізнійше, бо того місяця ми мали великі розходи. Збірка йде далі.

ЗА УРЯД:
Агафія Гандович, предс.
Анастазія Огар, касієрка
Анна Генега, секретарка

57.

Братство св. Івана Хрестителя в Голійок, Мессечузетс, від. 52. У. Н. Союза.

Наше братство ухвалило дати зі своєї каси на Сиротинець $15.00, а поодинокі члени зложили по долярови. То робить $9.00. Разом $24.00.

Наш відділ 52. се старий відділ, але членів не має богато, бо він пережив вже не одну бурю.

ЗА УРЯД:
Дмитро Хрупалик, голова
Ілько Проціишин, писар
(Дальше буде).

В. Будзиновський.

ЯК ПАН РАДНИК ОЖЕНИВСЯ.

ОПОВІДАННЄ.

(23)

— Ти шлюбний муж тої молодиці? Дитина твоя?

— Ні одно, ні друге. Послухайте, пане постенфірер...

— Мовчати! — жандарм крикнув. — Відповідай тільки на питання.

— Якжеж він обікрав тебе? — жандарм звернувся до Цапихи.

— Та обікрав так, як се робить кождий добрий злодій. Виймив зі скрині, взяв, тай втік від мене і показався аж тепер.

— А мені вкрав коня, — додав Хащ.

— Та не перебивайте, сусідо! — Цапиха скартала його і знов до жандарма. — Цілий рік його не було. Тепер мабуть вже розтратив мої доляри, отже прийшов, щоби вкрасти решту. Але я добре сховала, не знайде. І буду його пильнувати, щоби ще раз не втік від мене, тай від своєї дитини.

— Бабо, возьми дитину, а ти злодію ходи сюди!

— Та то його дитина, — Цапиха товкла своє. — Нехай держить. Нехай надивиться, бо ще не бачив. Тільки одну ніч був зі мною і втік.

Жандарм знетерпеливлений, насупив грізно брови і стукнувши прикладом крикнув:

— Возьмеш дитину?!

— Та вже возьму, возьму, — Цапиха відповіла і виконала приказ жандарма.

— Сюди! — жандарм гукнув до радника, показуючи рукою на середину коршми перед столом.

Радник підійшов до стола, сів на лавці по другім боці стола просто жандарма і зачав:

— Пане постен...

Замовк, бо жандарм схопився як вжалений, визвірився на радника і став кричати:

— А то що?! Ти сідаєш? Стояти! І пять кроків від мене... ґабтахт!

— Радник, не встаючи, зачав наново:

— Пане постен...

— Не питаний мовчи і встань!

Коли радник не рухався з лавки, жандарм вискочив зза стола, прискочив до радника, вхопив його за обшивку і затрусивши ним підвів на ноги.

— Так стояти. Ґабтахт!

Радникови сего вже було забогато. Тепер і він розкричався, вдаривши пястуком об стіл.

— Пане, я цісарсько-королівський радник суду, ви... тільки жандарм. Ви перед мною обовязані стояти ґабтахт!

Жандарм зразу вдивився в радника, як такий, що не годен зрозуміти такої безличности. Відступив від радника на середину коршми, показав на радника і кричав, сміючися: —

— Гей, люди! Добре придивіться, як виглядає цісарсько-королівський радник, цісарсько-королівського суду.

Тепер всі, не виключаючи Цапихи, зареготали.

— Може повірите аж тоді, коли наведу параграфи, — радник зачав з иншого кінця. — Се, що ви зі мною робите, є надужиттєм урядової влади. Параграф сто один карного закона. Кара за таке, тяжка вязниця від року до пяти. Як я від того вашого злочину сильно потерпілю, то можете дістати й до десяти років тяжкого кримінала. Параграф тогож закона сто три.

Жандарм став посвистувати.

— Фі, фі, фі. Ти злодію мабуть від дитини витираєш криміналі, коли вже й такі параграфи знаєш. Твої адвокати навчили тебе, чи ті злодії, з котрими ти сидів? Тільки не мудрішкуй і не торохкся, бо, — жандарм сказав, показуючи приклад кріса — ребра поломлю!

— Як самі не знаєте, то скажу вам, що тим ви вашу мірку злочинів доповнили би злочином тяжкого ушкодження тіла з параграфів карного закона 152 і 156, за що кара до десяти років тяжкого кримінала!

— Отже уважай, щоби я за тебе, за конокрада не дістав десять і ще раз десять років тяжкого кримінала. За мого життя я такої кари не відсидів би, отже мусів би пару років досиджувати ще на тім світі.

Жандарм сів назад на свою місці за столом і звернувся до Цапихи.

— Отже ти, Гандзю Цапихо кажеш, що то твій муж, Стефан Цап? Добре пізнаєш його?

— Я не пізнала би його газду? — Цапиха відповіла. — Рік, не такий довгий, щоби недопізнання змінився. То він, Стефан Цап. Присягну. І ціла громада присягне.

Жандарм звернувся до всіх в коршмі:

— Хто його ще знає? Добре придивіться йому!

— Та й я знаю його, бодай ніколи не бачив, бо коня вкрав мені, — Хащ потвердив зізнанє Цапихи. — То безпечно Стефан Цап, газда Цапихи і батько її дитини. Ні троха не змінився.

— Позвати війта! — жандарм крикнув. — Нехай ще війт посвідчить.

— То я війт, — обізвався дідо Цапихи. — Присягну, що то мій зять, Стефан Цап, що обікрав і покинув мою внучку Гандзю.

Жандарм притягнув нотатника до себе, послинив олівця і став писати:

„Стефан Цап обікрав рік тому свою жінку Гандзю Цапиху в Яремчу ад Дора, вкрав Іванови Хащеви коня також і втік. Паперів не має ніяких і заперечує свою ідентичність. Ідентичність стверджують свідки Гандзя Цапиха, начальник громади, Іван Хащ, всі також".

Жандарм всунув нотатника в шкіряну торбу, знов вийшов з за стола, станув перед радником і став його озирати від стіп до голови. Побачивши на пальцях перстені, крикнув:

— А ти де вкрав сі перстені?

— Купив, — радник відповів супокійно.

— Купив, так як Хащевого коня. Стягай!

Гандзя приступила до жандарма і стала просити.

— Не стягайте, пане постенфірер, бо він мав гроші. Ті перстені він купив за ті доляри, що вкрав мені.

— Стягай! — жандарм крикнув ще раз.

Коли радник не думав виконати приказу, жандарм вхопив його за руку, викрутив і другою стягнув перстені. Стягав так, що радникови троха не повиривав пальців. Сховав перстені до торби і став призиратися черевикам радника.

— Які шевалірські черевики! Ти де вкрав їх? Стягай!

Радник не видержав. Підскочив і крикнув злісно, та грізно:

— Пане, сего мені вже забогато! Ви граєте з огнем. Подумайте...

Жандарм не дав йому докінчити. Вхопив радника за сорочку при горлі, затрусив ним і пхнувши, посадив на лавку, та приперт його до стола.

— Я з тобою панькатися не буду! — крикнув і звернувся до людий:

— Стягайте!

Жандарм держав радника далі при горлі, Хащ стягнув з него черевики. Стягнув також шкарпитки, бо жандарм сказав, що вони шовкові, отже також крадені. На приказ жандарма Хащ перетрусив кишені в штанах радника і витягнув срібну цигаретницю. І се було для жандарма доказом, що спіймав небаби якого злодія.

— Тепер держіть його за руки! — жандарм приказав.

Хащ вхопив руки радника, звів їх до купи, жандарм заклав ланцушки.

— Тепер ти фертіг маширувати до кримінала, — жандарм сказав, відступаючи від радника. — Дайте йому в руки ті крадені черевики, бо я не буду за ним нести.

— Вставай! — жандарм крикнув, коли радник вже мав черевики в руках. — Вставай і в дорогу!

Радник, не рушаючися з лавки, став до жандарма кричати:

— Чи ви знаєте, що начальником суду є мій товариш і приятель Северин Постольницький?

— Дуже добре знаю, — жандарм відповів. — Я вже неодного злодія, такого як ти, привів йому. Як він справді твій приятель, то дуже втішиться тобою і буде мені вдячний, що я тебе привів йому. Прийме тебе дуже гостинно в своїх сальонах... за ґратами. Вставай!

Радник бачив, що жандарма не образумить. Боявся, що жандарм виконає погрозу і поб'є його.

— Треба ту чашу випити до дна, — подумав. — Чим скорше стану в суді, тим скорше скінчаться мої тортури. Коби тільки що закусити на дорогу, бо вже млію з голоду.

— Піду, — сказав, — але я від вчера не їв нічого.

— В криміналі дадуть тобі помий, — жандарм потішив його, — але аж завтра. На вині темничник ще не дістав гроший за тебе.

Цапиха приступила до жандарма і примилюючися, стала молити.

— Деж у него буде тільки сили, щоби зайти до міста, коли він мліє з голоду? Зробіть мені ласку, пане постенфірер, і позвольте нагодувати. Сей тато моєї дитини. Гей! Будете мати з ним ще більший клопіт, як по дорозі обезсилений впаде.

(Дальше буде).

УЧИТЕЛІВ ТРЕБА ЩЕ ВЧИТИ.

Клопіт Українцям з тим, що мало мають освічених людей, але клопіт є і з тим, що треба вчити навіть людей, котрі нібито є освічені і другим мають освіту давати. На се в дуже досадний спосіб звертає увагу львівський „Новий Час" (ч. 36, з 27. травня) в статтях „Пощо нам такі школи?" та „Хамство". В першій статті оповідає про порядки в дівочім семинари СС. Василіянок в Яворові, де директор о. Залітач всіми силами руйнує українську школу, польонізує її і деморалізує українську молодь. Він все перший у всяких польських демонстраціях і обходах. До семинаря (українського!) найняв аж трох учительок-Польок і одного Поляка, котрі тільки по польськи говорять і вчать тільки по польськи навіть таких предметів, що після закона повинні бути викладані в українській мові. В другій статті витикає дійсне хамство дирекцій українських приватних шкіл, удержуваних приватними збірками Українців, що вони напере́кір Головному Виділови Українського Педагогічного Товариства виконують всі забаганки польського уряду. Каже „Новий Час": „Білорусини і Литовці мають тільки кілька шкіл і Грабского не послухали. Не ввели польських викладів історії і географії. І їхні школи істнують далі! А Грабскі атакований (в соймі) за свої нікчемні розпорядки відповів: Але тим, що їх не послухали, ані волос з голови не впав". Білорусини і Литовці не послухали розпорядків польського міністра просвіти і їх школи істнують дальше. Польський міністер не посмів їх замкнути. А Українці покорилися його розпорядкам, хоч сильніції. Тепер львівська шкільна кураторія звернулась до українських приватних шкіл з домаганням, аби вони заплатили по 200 злотих за те, щоби до них навідався польський інспектор. Головний Виділ Українського Педагогічного Товариства став на тім становищі, що як польському урядови інтересно довідатися, як іде наука в українських приватних школах, то може післати інспектора своїм власним коштом. Тимчасом школи, кожда на свою руку, тихенько вислали до кураторії по 200 злотих...

ВОРОЖНЕЧА МІЖ АНГЛІЙЦЯМИ І УКРАЇНЦЯМИ ЗАОСТРИЛАСЬ В АЛЬБЕРТІ.

Доказаним фактом є, що Англійці люблять Українців доти, доки вони виконують в Канаді найтяжчі і найбрудніші роботи. Вони люблять навіть Українців у своїх товариствах як членів, але коли прийде тільки до того, щоб Українці заняли вищі становища в суспільстві — Англійці є проти Українців.

Це як найяскравіще показалося при теперішних виборах в Алберті, де Українці належали сотками до фармерського товариства „Ю. Ф. А.". На номінаційних конвенціях, на яких переважаюче число делегатів становили Українці, — Англійці номінували своїх, ігноруючи цілковито домагання Українців як членів Ю. Ф. А., щоб поставити кандидата Українця, бо в данім окрузі живуть переважно Українці.

Такі випадки були в кількох округах Алберти. А наслідок цього є такий, що там є по кілька кандидатів з рамени Ю. Ф. А., бо Англійці поставили свойого, а Українці свойого. В місцевости Восток, яка є у виборчім окрузі Вікторія, Українці розігнали англійський мітинґ, скликаний англійським кандидатом Ґеніґом з рамени Ю. Ф. А.

„Англійські члени Ю. Ф. А. не хотіли дати нам права голосу на конвенції", — казали Українці на мітинґу п. Ґеніґа, — „отже ми тепер не будемо вас слухати. Ідіть домів".

В місцевости Ендру, на мітинґ Ґеніґа не прийшов ніхто, хоч під галею було 30—40 Українців. Колиж прибув п. Мойсей, український кандидат, то мітинґ відбувся під галею.

По кількох невдачних пробах відбути мітинґ в окрузі Вікторія п. Ґеніґ прийшов до переконання, що п. Мойсей буде вибраний такою більшістю голосів, що він (Ґеніґ) стратить свій депозит.

З ЖИТТЯ УКРАЇНЦЯ В ПІВДЕННІЙ АМЕРИЦІ

(Продовження)

(4)

Буенос Айрес, 28. серпня, 1924.

З того не буде нічо, бо навіть фірми американські, які тут є, торговлі медом американським не провадять, тому, що велику конкуренцію роблять купці, котрі закуповують мід в Бразилії, по дуже низькій ціні (з огляду на валюту бразилійську, 1 мільрейс—25 центів арґентинських). Отже тутешні фірми кольоніяльні продають і купують мід свій, а в найбільшій части бразилійський, котрий є навіть значно дешевший від тутешнього.

Дальше на отворення, властиво на одержання патенту, дозволу на ввіз заграничного продукту, винайняття льокалю і т. и. потрібно мінімум 800—900 пез, котрих я не маю.

Та й в додачі тут є досить ризиковно отвирати торговлю, бо перш усього треба володіти добре мовою; дальше ознакомитись з тутешніми торговельними законами; все треба як слід перестудіювати, бо тутешні відносяться до чужих, котрі щось починають самостійно, подібно як наші жиди.

А ще як чоловік свіжий, то як вони кажуть „ґрінґо", готов відразу бути засудженим на невдачу.

Берісco, 8. падолиста, 1924.

В попереднім листі писав я, що тут вдалось заснувати тов. „Просвіту", однак сам початок роботи вилав підчас безробіття, так що т-во не може на разі проявляти ширшої діяльности. Однак як на початок, дещо зроблено вже. Засновано мішаний хор, драматичний гурток, приступлено до заснования кооперативної харчівні, винайнято помешкання на цілий рік. Драматичний гурток відіграв дві штуки: — „Наймичка" і „Борці за мрії" — також устроєно оден відчит про кооперацію.

Ще що до т-ва, т-во є безпартійне, статут той самий, що львівської Просвіти, лиш з деякими змінами, потрібними до вимог тутешної влади і законів. Ціль Товариства культурно-просвітна і економічна праця, бо сего дається відчувати найбільший брак між нашими виселенцями. Тамтого місяця вислано лист до Свободи і до Січових Вістий з повідомленням про заснование і діяльність. Тепер приготовляєсь знова одну штуку „Чабан", драма в 5. діях, Н. Тогобочного, на 6-го грудня с. р., а опісля, як праця піде живійше, є на меті дати концерт в честь Т. Шевченка.

Берісco, 9. падолиста, 1924.

На разі коло мене нема так нічо нового, того тижня вдалось поступити на роботу, однак робота така, що 15 днів робиться днем, а 15 ночю. І то добре, що так вдалось поступити, а то тут є люди, що як роблять в жнива, то аж знов в жнива, а на иньші роботи годі поступити. Із всего видно, що тутешній владі се на руку, бо еміґрація в повнім розгоні, все з Европи звернена головно сюди. Та й до того всі корабельні підприємства, котрі раньше возили людий до півн. Америки, всю акцію звернули до пол. Америки. Одним словом безголовя!

Берісco, 8. грудня, 1924.

6. с. м. гурток аматорський давав виставу „Наталка Полтавка", в котрім я брав участь як суфлер, а найголовнійше, що робив декорації на скору руку, так що не було хвилини вільного часу. Вистава випала досить удачно, як на аматорів, котрі перший раз вказались на сцені.

Коло мене на разі так нічо нового. Роблю дальше, однак робота храмає, мало годин виробляєсь.

Тут криза протягаєсь дальше. Жнива сего року в північній і центральній Арґентині пропали зовсім від посухи. Безробіття протягаєсь. Навіть звільняють державних робітників. Пр. тут є арсенал, в котрім робило кілька тисяч робітників а тепер 1/4 часть звільнено. В додачі сього продукти споживчі дорожіють з дня на день. Словом що погано.

Коло мене особисто ще гаразд, бо є робота, але маса наших людий тут сидіщи кілька місяців без роботи, опісля повиїзджали на жнива, вернулись з нічим, хиба що послідний ґріш потратили.

Тут иньшого виходу нема, як заощадити дещо капіталу і братись за торговлю. Се одно, що ще є найпевнійше в центрах промислових, пр. як тут.

Тут є богато фірм і фабрик американських, навіть та, де я роблю, централя находиться в Шикаго. І тут всякі „ееф" і управляючі ріжними відділами заробляють гарний ґріш, а фахівцями не є жадними, хиба що знають добре англійську мову і еспанську мову та бухгальтерії трохи.

Берісco, 18. грудня, 1924.

Мені ще прошлого літа звертали там увагу таки землячки з Київщини, „що какой ви можете бить сознательний рабочий, когда ви читаете такую націоналістическую ерунду". От як в них виглядає свобода. Читати щось иньшого, котре не йде їм під смак, мають право лиш „благонадьожні". Я вздотам вийшов ще минувшого літа, але адресу мав довший час, бо приватну кватиру приходилось два рази зміняти.

Робота потрохи пускаєсь в рух, вже зачинають по більше принимати людий. Однак криза є неминуча, бо сегорічний урожай зовсім пропав від посухи. А тут в більшости все залежить від збору хліба.

Я маю тут з Бразилії „Українського Хлібороба" є рівнож львівські „Діло"; воно однак виходить в дуже малім обемі та сильно покалічене цензурою, — а „Хлібороб" рівнож в малім обемі, однак досить добре редагований. Редагує Кармавський, котрого-б наші „Бателяне", як би могли, то-б розпяли горі ногами.

Берісcо, 15. січня, 1925.

Тепер робота потрохи пускаєсь. Роблю по 11 годин денно, а приходжу о 7-мій вечером.

Воно раньше і тут для дівчат було не зігірше, на службі платили досить відповідно, однак тепер, почавши від 1922-го року як я вже не раз Тобі згадував, всі корабельні підприємства скерували всю акцію на полудневу Америку. Аґенти їх фірм уживають всіх зусиль, щоб якнайбільше вивезти людий з Европи, обіцяючи їм тут золоті гори, легкий виїзд до Злучених Держав і т. и. Наслідком того до Буенос Айрес щодня приходить 3—4 особові пароходи ріжних компаній, котрі привозять по кілька тисяч людий. Еміґраційний готель все переповнений. Заборон жадних з сторони тутешнього правительства нема.

Найбільше приїзджають із східної Европи, с. є з Польщі, Румунії і України. Як звичайно, свіжих найбільше визискують. Примірoм служба в Буенос дуже дешево плачена. Тепер дівчина, котра вже й знає трохи мову, не заробить як 30—35 долярів в місяць. А де кошта подорожі? Робота на службі, то правда, не тяжка, але треває від ранку до пізної ночи. Для дівчат тут вигляду на матеріяльне обезпечення нема. Значить, щоб вийти заміж, через те, що з наших сторін люди тут ще як то кажуть „ґрінґи". Вправді Росіян є тут богато, однак в більшости се здеморалізований матеріял, лиш використовують дівчат як морально, так і матеріяльно.

Ще минувшого року було дещо ліпше. Сего року тут велика криза. Урожай в центральній і північній Арґентині пропав від посухи. Хто виїзджав на жнива, лиш гроші стратив на желізницю, а тепер стоїть під фабричною брамою. Звільняють навіть робітників із державних робіт, а котрих залишають, то по 2 і більше місяців не виплачують платні, а опісля виплачують і то частинно.

От так представляєсь тут положение в теперішний час. Що до висилки кави, я питав тут торговців, чи це кава тутешня.

Всі говорять, що каву спроваджують (ґуртівники) з Бразилії. В детайлічній торговлі коштує кільо 2.5 пеза, гуртом певно дешевше, а про цло треба вивідуватись в цловім уряді в Буенос Айрес. Я Тобі вишлю на пробу 3-кілевий пакунок, роэміємось почтою. Не знаю чи такі посилки підлягають цловим оплатам. То вже на почті скажуть. Наколи-б дійсно була тут кава дешевша, можна-б робити діло, а наколи в тій самій ціні, що там, то нема що почнати. Чому Ти не написав в якій ціні там кава, щоб я міг орієнтуватися? Вонoб добре було, наколиб можна подібну торговлю вести впрост з Бразилією. В тій справі напишу до редакції газ. „Укр. Хлібороба" о потрібні інформації, що до якости товару ціни на тамтешну каву.

Цю газету я маю запренумеровану, то думаю, що мені в тім не відмовлять.

(Дальше буде).